

SANJA BAKOVIĆ

Iskupljenje za poništene djevojčice i kćeri

MATE MATIŠIĆ: *Otac, Kći i Duh Sveti*

Redatelj: JANUSZ KICA

Satiričko kazalište Kerempuh

Praizvedba: 8. ožujka 2025.

Izranjanje savjesti iz podruma i bol gubitka koja deformira sve, dvije su pokretačke sile nove predstave Satiričkoga kazališta Kerempuh *Otac, Kći i Duh Sveti*, prema tekstu dramatičara Mate Matišića u režiji Janusza Kice. Taj stvaralački dvojac dobro pamtimo po predstavi *Ljudi od voska* iz 2017. godine, triptihu na pozornici HNK-a, u kojem je dramatičar Matišić pokazao da je beskompromisni dramski pisac kojemu 'ništa nije sveto' i baš zato mu je sve sveto jer se o svemu smije pisati i govoriti i sve se smije uprizoriti – od osobne biografije do najvećih društvenih mitova. Već naslov nove predstave u kojem se

intervenira u kršćansko učenje o Svetom Trojstvu, 'podvaljujući' kćer umjesto sina među tri božanske osobe, navješćuje Matišićevo kazalište hrabrosti.

Predstava je duologija pisana baš za Satiričko kazalište Kerempuh i sljubljuje dva različita dramska teksta: prvi naslovljen *Sijamski blizanci plešu sambu ili nevini umiru prvi* i drugi *Žene bez zuba ili ples Melanije Trump*. U prvoj drami, na samom početku obraća nam se svećenik kojega savršeno gestama i 'svetačkom' intonacijom utjelovljuje Dražen Čuček, najavljujući kako je drama koja sli-

> Dražen Čuček foto: Marko Ercegović

jedi rezultat natječaja Katoličke Crkve koja umjetnošću želi približiti duh evanđelja ljudima te posebno zaštititi djecu. Nadahnuće inicijative bio je tragični pokolj djece koji je naredio kralj Herod nakon Isusova rođenja, „a mi Hrvati oponašamo djecoubojicu Heroda“, kaže svećenik. Na natječaj se javlja samo dramatičar Mate Matišić, obavještava nas svećenik, napominjući da će se kao predstavnik naručitelja teksta umiješati u predstavu ako nešto ne bi bilo u skladu s crkvenim svjetonazorom. Time dramatičar Matišić već na početku sam sebe dovodi na scenu, postajući lik – pisac, ne dopuštajući da ga tijekom predstave zaboravimo.

Isus se javlja u desetercu na ikavici

Prvu dramu čini tročlana obitelj: otac Slavko (Vedran Mlikota), majka Slavica (Branka Trlin) i kći Ana (Mirela Videk Hranjec). Vedran Mlikota kao veteran Domovinskoga rata briljira u toj ulozi, transformirajući se iz lika neraspoloženoga rastresenog čovjeka starog kova, ogorčenog svime i svačime, na što kao razočarani branitelj ima pravo (koji eto, sve zlo bilo u tome, voli zaviriti u čašicu), u onoga koji stvarno jest – čovjeka koji je počinio grozan zločin. Da bi preživio proganjanje vlastite savjesti, živi rascijepljeno, s disocijativnim poremećajem ličnosti, a u taj drugi lik, koji je psiha kreirala, sabio je sve

> Vedran Mlikota, Mirela Videk Hranjec, Branka Trlin foto: Marko Ercegović

ono teško s čime ne može živjeti. No kako je priroda savjesti da rovari iz dubine, pa izroni u nepredvidivim oblicima, pokazuje se da je 'simpa' branitelj kojem su puna usta hrvatsko-katoličke pravednosti jednu djevojčicu poslao u smrt. Razotkrivanje odigrava tko drugi nego Isus Krist koji se Slavkovej ženi Slavici javlja SMS porukama u desetercima i polako izvlači stvari ispod tepiha prošlosti. Jedna posve obična (dis)funkcionalna obitelj začas postaje poprište tragikomedije. Isusov rimovani desetarac u ikavici Dalmatinske zagore vrhunac je komike te doista opore predstave. Matišić primjenjuje postupak koji već poznajemo, ruralnu, (tobože) zabitu, zatucanu južnu Hrvatsku korištenjem jezika

suprotstavlja onoj (kakti) sjevernoj, građanskoj, profinjenijoj. No kako to da se Isus javlja baš ikavicom ('tute' i 'unde'), ne mareći za fine manire? Očito da je nešto iskreno i istinito u tom neumivenom jeziku.

Čuda se pak objavljuju na različite načine: iscjeljenjima, ispravljanjima urođenih mana, preživljavanjima suludih situacija. Ozarena novopečena vjernica gospođa Slavica kojoj se Isus javlja, a koju sjajno glumi Branka Trlin, svijetli onom iskrenom svjetlošću kojom svijetle preobraćenici. Za razliku od vjere uštogljenog svećenika, gospođa Slavica Isusove riječi prenosi bez posredovanja, kao da je ona istinska svećenica predstave.

> Ines Bojanić, Linda Begonja, Hrvoje Kečkeš foto: Marko Ercegović

Ne zna se je li obraćenica zadovoljnija time što joj se Isus javlja porukama ili time što živira supruge jer nakon desetljeća šutnje ona napokon govori, štoviše, nasmijava desetercima. Primjerice: „Ne boj ti se virusa i trešnje, to je kazna za sve ljude grešne.“

Uloga virtualnog Isusa Krista ista je kao u kršćanskoj vjeri; preko njega se pojavljuje istina, ona koja se ne može potisnuti. Ljudske tajne traže i nalaze put da uđu u aktivni psihološki prostor i pokažu se, da budu viđene, izgovorene. Jungijanski rečeno, nesvjesno traži da postane svjesno.

Ima puno načina na koje se čovjek može ubiti

Cijela druga predstava kao da je korota u kretanju. Dva para tugujućih roditelja nastoje svaki na svoj način preživjeti samoubojstvo kćeri tinejdžerica, boreći se s boli i krivnjom. Majke preminulih djevojčica Marija i Ana (Linda Begonja i Ines Bojanić) kako bi preživjele psihičku bol, ozljeđuju sebe na najbizarniji mogući način – vadeći si zube! Njihovo bezubo frfljanje, tromo i umrtvljene kretnje stvaraju atmosferu makabričnosti, kao da su već otišle za svojom djecom. Jedan rukavac priče vodi nas uložiti lika – pisca

kojem se obraća Vilim Matula kao ugladeni psihopat koji s osobitom radošću objavljuje svoju strategiju likvidacije (srpskih) djevojčica, tražeći da se njegova vještina ubijanja preuzme kao predložak za pisanje – sa smiješkom. Psihopati svoj sadizam uvijek provode nadasve vedro i radosno, sa smiješkom.

Fenomenalni Hrvoje Kečkeš kao Marko, otac djevojčice Dunje koja je počinila suicid, zasigurno je iznio najtežu ulogu predstave; glumi oca načetog paranojom, antipatičnog lika čiji je repertoar teorija zavjera veoma izdašan, no najvažnije uvjerenje je da se sustavno ubijaju djevojčice kako nikad ne bi postale žene i dočekale vrijeme majčinstva. Taj vozač tramvaja provodi osobnu istragu o djevojčicama koje su počinile suicid, uhodi ljude po groblju, traži saveznike u svojoj boli, izriče niz homofobnih rečenica. Tragikomičnosti pridonosi i slomljena ruka koju cijelo vrijeme drži priljubljenu uz tijelo – naime, ne želi nositi gips, ne vjeruje liječnicima, ne vjeruje zdravstvenom sustavu, ne vjeruje nikome, sam se liječi, igra se detektiva, traži saveznike. Marko je jednostavno lik koji je od boli otišao 'na kvasinu'. No taj predstavnik sloja priprostih mudraca u svojem ludilu izgovara i rečenice nad kojima se možemo zamisliti, npr.: „Ima puno načina na koje se čovjek može ubiti“, misleći na samoisključenost iz života zajednice. Marko Makovićić u ulozi Blaža, drugog oca, predstavlja onu drugu, profinjenu stranu u klatnu građansko-seljačkih polariteta. Profesor filozofije i logike racionalan je i odmjeran, sve dok ga ne preplavi težina situacije. U ulozi urbanih i seoskih djevojčica (kćeri), Anica Kontić i Tamara Kovačević prenose vjerodostojno najvažniju odliku dječje prirode – nevinost. Posljednji dio druge predstave s pričom o mentalno bolesnoj ženi koja umišlja da je Melania Trump (Mia Begović), a zapravo je još jedna kći koja se nikad nije oporavila od očeva seksualnog iskorištavanja, stavlja točku na „i“ u opsežnoj bilježnici opisanih traumatskih mjesta predstave. Uvodeći u dramu i družicu Donalda Trumpa, tekstopisac je zagrabilo iz bazena dnevnopolitičke

aktualnosti na samom kraju predstave, kad smo već svladali sve razine ženskog stradanja, pa se otvara pitanje – je li nam trebala još i navodna Melania Trump?

Jesmo li zaista tako grozni?

U objema predstavama scenografija, koju potpisuje Liberta Mišan, ostaje ista: pozornica je omeđena trima bjeličasto-sivkastim pomičnim zidovima i trojim vratima, čime prostor ostaje otvoren i slobodan. Uz stol i stolice, na sceni je i gramofon koji predstavlja jedini oltar na kojem se moli branitelj Slavko, nalazeći još jedino sretno utočište u glazbi. Uz Joan Baez, Santanu, Boba Dylana, Billie Holiday, na kraju napušta ovaj svijet uz AC/DC i pjesmu *Highway to Hell*. Osim muzike koja se povremeno vrti s gramofona, glazba autorice Tamare Obrovac stvara jezivu atmosferu, posebno kad najavljuje nove rukavce radnje. Pogodila je s kostimima likova kostimografkinja Doris Kristić; primjerice, glomazni sivi ogrtač u kojem se tromo i sporo kao utvara kreće bolna majka Marija (Linda Begonja) precizno ocrtava atmosferu tame, turobnosti i unutarnje patnje.

Bi li se ovoj predstavi moglo prigovoriti da je preduga (tri i pol sata s pauzom), što se moglo čuti i u negodovanju publike na kraju? Svakako – da! Postavlja se pitanje duljine ne zbog kapaciteta pozornosti gledatelja, nego zbog intenziteta i naboja emocija koje kao gledatelji proživljavamo, možemo li toliko primiti?

Toliko nelagode do kasno u noć, tolika bujica rečenica koje kao da su postale nekrotive i koje izgovaraju likovi deformirani bolom, toliko teških osjećaja koje čovjek mora ponijeti sa sobom preispitujući se 'jesmo li zaista toliko grozni?' No pitanje je bi li za sve djevojčice (kćeri) koje su se pojavile u predstavi u raznim scenama i rukavcima naracije bilo mjesta da je sve to kraće trajalo, da je bilo prozračnije i lakše? Sigurno – ne! Ovako smo dugim trajanjem, svakim mučnim

otkrivanjem, do samog kraja testirali strpljenje. Koliko istine možemo vidjeti i izdržati? Uz snagu teksta, veliku je vještinu pokazao redatelj Janusz Kica postavljajući ovu predstavu; rekla bih, dajući slobodu glumcima i svemu što donose na scenu. Svaka velika i mala uloga zaslužuje pohvalu.

Dramatičar Mate Matišić pak nije zaboravio ni jednu od tema koje nas tište: liječene i neliječene mentalne bolesti, alkoholizam i nacionalizam naš svagdanji, lažne branitelje, vjeru u čuda u koja se još ufamo, umjetnu inteligenciju koja zamjenjuje autentičan ljudski odnos i to koliko je teško biti žena.

Djevojčice/kćeri koje su silovane, djevojčice/kćeri čije su potrebe zanemarene, djevojčice/kćeri koje moraju biti odlikašice i ispravljati ocjene, a samo se žele poigrati i zaplesati, djevojčice/kćeri koje bi htjele postati dječaci, djevojčice/kćeri koje slijepo vjeruju odraslima pa odlaze u smrt (u minsko polje ili prelazeći ulicu), djevojčice koje su izrasle u zabrinute i starmale kćeri, karijeristice koje ugađaju roditeljima, muževima i radnoj okolini pa su premorene i nervozne, djevojčice/kćeri nad kojima strepe roditelji brinući se za njihovu čednost i bračnu vjernost, no ne i za stanje njihove duše, djevojčice/kćeri koje moraju biti dobre, no ne i dobro – sve te neshvaćene, ranjene i poništene djevojčice/kćeri kao da je želio predstavom *Otac, Kći i Duh Sveti* iskupiti Mate Matišić popisavši njihove boli, rane i nepravde.

Ako je posao kazališta ispravljati propuste povijesti, kako je jednom kazao naš teatrolog Boris Senker, upravo ovom predstavom to uspješno čini Mate Matišić. Uz mnogo trpkog smijeha koji se referira na poznate i stare dualnosti našega podneblja, umjesto na sina, fokus stavlja na kćer(i), dajući im ono svečano mjesto koje zaslužuju – priznaje im božanstvenost i muku.